

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

„DETERMINANTY SAMOZAOPATRZENIA ŻYWNOŚCIOWEGO W WIEJSKICH GOSPODARSTWACH DOMOWYCH”

Obszarem badań jest tematyka wiejskich gospodarstw domowych. Wybór tej kategorii gospodarstw domowych podyktowany był dynamicznym wzrostem populacji tego typu gospodarstw w Polsce oraz ze względu na niszę badawczą w zagadnieniach dotyczących samozaopatrzenia żywnościowego (większość analiz dotyczy gospodarstw domowych rolników). Badania dotyczące problematyki samozaopatrzenia żywnościowego w Polsce były tematem opracowań naukowych głównie w latach 90. ubiegłego wieku, ale zagadnienie to zyskało ponownie na znaczeniu, gdy wzrosło zainteresowanie konsumentów zdrowym odżywianiem i ekologiczną żywnością. Trend taki wpisuje się w koncepcję zrównoważonego rozwoju i zrównoważonej konsumpcji. Samozaopatrzenie żywnościowe uwzględnia ograniczenie marnotrawstwa, produkcji odpadów i zanieczyszczeń oraz wybór produktów, które w największym stopniu spełniają określone kryteria etyczne, społeczne i środowiskowe.

Celem badań było rozpoznanie determinant, poziomu i struktury samozaopatrzenia żywnościowego w wiejskich gospodarstwach domowych. Gospodarstwo domowe jest uważane za kluczową jednostką zarówno w sferze inwestycji jak i konsumpcji. Jest to najbardziej trwały podmiot gospodarczy, a podstawowym celem jest zaspokajanie jednostkowych i wspólnych potrzeb konsumpcyjnych osób wchodzących w jego skład.

Praca doktorska składa się z części teoretycznej i empirycznej. W teoretycznej części rozprawy na podstawie przeglądu literatury dokonano charakterystyki zachowań konsumpcyjnych w gospodarstwach domowych oraz czynników mających wpływ na spożycie żywności przez ludność wiejską. W empirycznej części pracy dokonano identyfikacji zjawiska samozaopatrzenia żywnościowego w wiejskich gospodarstwach domowych. Badania empiryczne objęły wybraną grupę wiejskich gospodarstw domowych w województwie mazowieckim. Narzędziem pomiarowym był kwestionariusz ankiety. Szczególną uwagę poświęcono determinantom spożycia żywności pochodzącej z samozaopatrzenia. Na podstawie przeprowadzonych badań rozpoznano kluczowe czynniki, które decydują o tej formie zaspokajania potrzeb żywnościowych w wiejskich gospodarstwach domowych. W pracy zaproponowano również autorski model powiązań wiejskich gospodarstw domowych z rolnictwem i poziomem samozaopatrzenia żywnościowego, na podstawie którego wyróżniono sześć odmiennych typów wiejskich gospodarstw domowych.

Przeprowadzone badania wykazały, że poziom samozaopatrzenia żywnościowego w badanych wiejskich gospodarstwach domowych był wysoki, a ich członkowie deklarowali ponadto, że nadal w przyszłości będą korzystać z takiej formy zaspokajania potrzeb konsumpcyjnych. Wybór motywowali troską o własne i rodziny zdrowie oraz tradycje przekazywane z pokolenia na pokolenie. W badanych gospodarstwach wiejskich poziom samozaopatrzenia okazał się wyższy w rodzinach wielopokoleniowych niż w jedno- i dwupokoleniowych.

O poziomie samozaopatrzenia żywnościowego decydują zarówno uwarunkowania ekonomiczne, jak i społeczne czy środowiskowe. Dawniej dominowały czynniki ekonomiczne, obecnie coraz częściej decydują względy zdrowotne czy przyrodnicze. W pracy wykazano, że z samozaopatrzenia żywnościowego w dużym stopniu korzystają nie tylko gospodarstwa domowe rolników, ale także wiejskie gospodarstwa domowe nie rolnicze posiadające małe działki warzywne, przydomowe sady czy ogrody.

Słowa kluczowe: samozaopatrzenie żywnościowe, spożycie żywności, wiejskie gospodarstwa domowe, województwo mazowieckie